

Rahvaluuleolümpiaad 2022/23. õa-I “Kurjus on ilmas, headus on ilmas...”. Rahvaluule mitmetahulisus

TEEMAD

1. Keskkonnakatastroofi lävel

Antarktikas sulab jää enneolematu kiirusega ning mitmed loodusressursid saavad mõne aastakümne pärast otsa, kui neid praeguses ulatuses edasi kasutada. Lisaks toimub viimasel ajal suure ulatusega metsatulekahjusid ja üleujutusi, metsade raiumine on täies hoos ning elurikkus väheneb pidevalt. Kõike seda arvesse võttes paistab meie ja järgmiste põlvkondade tulevik tume.

Mismoodi näevad praegust olukorda tänapäeva noored (ja mismoodi vanemad inimesed)? Milliste valdkondaga seostatakse muret ökoloogilise olukorra pärast kõige rohkem? Milliseid lahendusi pakutakse välja? Kas on märgata suundumusi, mis aitaks tõepoolest kaasa olukorra stabiliseerumisele? Kui jah, siis milliseid? Kas noorte seas (ja küsitletava enda elus) harrastatakse säästlikku eluviisi ja mida selle all mõeldakse? Kas ja mil moel tegeldakse keskkonnateemadega? Kuidas peegeldub keskkonnaaktivism sotsiaalmeediakanalites? Kas tuntakse mõistet “rohepesu”? Kuidas tehakse vahet rohepesul ja südamest tuleval hoolitsusel keskkonna säilimise eest? Huvitava võrdlusmomendi saab lisada möödunud sajandite talupoja loodustunnetuse käsitlemise kaudu. Milline on keskkonnakäsitlus meie pärimuses? Kuidas võis tajuda enda ja looduse suhet modernismieelne eestlane?

Selle teema valinud õpilane peaks intervjuerima inimesi ja/või kasutama kirjalikku küsitluskava. Samuti on võimalik kasutada internetivälitöid. Meetodeid võib ka kombineerida. Küsitletavad võivad olla kas kõik nooremast põlvkonnast või esindada erinevaid vanusegrupe. Mitme põlvkonna küsitamine pakub võrdlemise võimalust, mis võib anda huvitavat lisateavet. Lisaks küsitluse tulemuste kajastamisele peaks töös toetuma ka loetud ja/või kuulatud sekundaarsetele allikatele. Teretulnud on ka omaenda arvamused keskkonnakaitse küsimustes.

VALIK KIRJANDUST

Reet Hiimäe. *Eesti rahvatarkused kodust ja loodusest, tervisest ja suhetest*. Paradiis 2017.

Oskar Loorits. Suhtumine loodusele. – *Eesti rahvausundi maailmavaade*. Perioodika 1990, lk. 44–49.

Madis Arukask. Animistlik kõnelemine puudega kahe läänemeresoome näite põhjal. – *Eesti ja soomeugri keeleteaduse ajakiri* 8 (1), 2017 (erinumber „Keele kõrgendikud“), lk. 21–39. Internetis <http://ojs.utlib.ee/index.php/jeful/article/view/jeful.2017.8.1.02/10023>

Merili Metsvahi. Eesti- ja Liivimaa libahundipärimus rahvapärase ontoloogia muutumise peegeldajana. – *Mäetagused* 80, 2021, lk. 71–87. Internetis <https://www.folklore.ee/tagused/nr80/metsvahi.pdf>

Sari artikleid „Eesti ökonõgemused“ – *Vikerkaar* 9, 2019, lk 23-130.

Kasvu piirid: Rooma Klubi projekti „Inimkonna ohud“ aruanne I – IV. – *Akadeemia* 5, 6, 7, 8, 2022.

Pentti Linkola. *Teisitimõtteleja märkmeid*. Rahvusliku Ehituse Selts 2021.

Pentti Linkola. *Ellujäämise küsimus. Linkola programm*. Rahvusliku Ehituse Selts 2021.

KUULAMIST

Intervjuu Aet Annistiga saates „Vaim vardas. Kliimateadlikkust varjutab hirm“, <https://www.delfi.ee/artikkel/94209647/aet-annist-inimest-paneb-tegutsema-ainult-hirm-peatse-ouduse-ees>

Ööülikooli loeng Rein Kuresooga Pentti Linkolast, <https://vikerraadio.err.ee/858086/ooulikool-looduskaitaja-ja-esseist-rein-kuresoo-pentti-linkola-okofasism>

Madis Vasseri kaheosaline videoloeng „Majanduskasv, keskkond ja inimõigused“, <https://www.youtube.com/watch?v=lcOGfECb9S4;>
https://www.youtube.com/watch?v=zpcNSi3_rro&t=0s

Mihkel Kangur. Kliimaprobleemide nurjatus. Diskreetne loodusteaduste õhtukursus, <https://www.youtube.com/watch?v=F7wPDxq35Ho>

2. Ravimtaimed – kas inimese sõbrad?

Eestlased tunnevad ravimtaimi paremini kui keskmine eurooplane. Nii näiteks ei jõua soomlane ära imestada, kui kuuleb, et Eesti perearst soovib patsiendil juua kummeliteed või puhastada tita rühmaseid silmi kummelileotisega. Ka see, et Eestis on apteegis müügil taimeteed, võib paista välismaalasele ebaharilik.

Mõni meie seast on saanud teadmised ravimtaimedest ja sellest, kuidas ja millal neid korjata, vanaemalt, teine sotsiaalmeediast, mõni pole ravimtaimedest võibolla midagi kuulnud. Üldine tendents näib olevat see, et iga järgmise põlvkonnaga jäävad taimed meist üha kaugemale. Aga ilma taimedeta ei oleks meid olemas. Ka arvestatav osa meditsiinilistest ravimitest põhineb tegelikult taimedel.

Kuidas suhtuvad erinevatesse põlvkondadesse kuuluvad inimesed taimeriiki? Kas tuntakse ravimtaimi? Milliseid ravimtaimi tuntakse ja kasutatakse? Kuidas neid kasutatakse ja kust need teadmised pärit on? Kas eri eluetappidel on olnud kasutusel erinevad ravimtaimed ning kui jah, siis millest tulenevalt? Milliseid ravimtaimeraamatuid tuntakse? Kuidas täiendatakse oma teadmisi ravimtaimedest ja loodusravist?

Selle teema valinu saab materjali kogumiseks kasutada nii suulist intervjuerimist kui kirjalikke küsitluskavu, võimalik on ka mõlemaid meetodeid kombineerida. Soovi korral võib teemat nihutada nii, et see hõlmaks taimeriiki laiemalt (nt ka söödavad taimed või taimeosad, mida ei nimetata ravimtaimedeks) või mingit eriomast taimravi valdkonda (nt astroherbalism, aroomiteraapia vm). Sel juhul soovitame pealkirja muuta.

VALIK KIRJANDUST

Raivo Kalle, Renata Sõukand. *Eesti looduslikud toidutaimed. Kasutamine 18. sajandist tänapäevani*. Varrak 2022 (esimene trükk 2013).

Ain Raal. *Teekond taimede taha. Taimravi alternatiivsed harud*. Elmatar 2007.

Raivo Kalle, Renata Sõukand. Eesti etnobotanika. Materjali kogumise ajalugu, meetodid ja rakendus. – *Akadeemia* 7, 2015, lk 1155–1180.

Kristel Vilbaste. *Meie maarahud. Mõõdukalt ja mõnusalt*. Perone Print 2021.

Ain Raal, Mikk Sarv, Kristel Vilbaste. *Eesti ravimtaimed*. Varrak 2018.

Ain Raal, Kristel Vilbaste. *Eesti ravimtaimed, 2. osa*. Varrak 2019.

Ain Raal, Kristel Vilbaste. *Eesti ravimtaimed*, 3. osa. Varrak 2020.

Raivo Kalle, Renata Sõukand. Omanimetus või õige nimetus? Eestlaste ravimtaimetundmise alustest. – *Akadeemia* 1, 2011, lk. 62-81.

Raivo Kalle, Renata Sõukand. Gustav Vilbaste kui etnobotaanilise ainese koguja, uurija ja publitseerija. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 56, 2010, lk. 249–268.

Kristel Vilbaste. *Armastusega loodusest*. Tänapäev 2020.

INTERNETIALLIKAS

HERBA. Historistlik eesti rahvameditsiini botaaniline andmebaas: <https://herba.folklore.ee/>

3. Elu keset muinasjutte

Terminaatori laulus kohtutakse muinasjutumetsas haldjaga, esimese koolipäeva aktuse kõne võib olla üles ehitatud tuntud muinasjutule, ajaleheartiklis, lasteraamatus või telereklaamis kasutatakse osavalt ära viiteid teada-tuntud muinasjututegelastele. Me kohtame muinasjutuelemente ja -motiive, muinasjutulikku ülesehitust ning viitamisi muinasjuttudele või muinasjutulikkusele väga erinevates elusfäärides ja žanrides. Muinasjututegelased võivad pugeda nii naljakasse muinasjutuparoodiasse kui ka surmtõsisesse matusekõnesse.

Kui kasutatakse sõna “muinasjutt” või “muinasjutulik”, siis millega see seostub? Milliseid muinasjutumotiive, muinasjutupärast ülesehitust või osutamist muinasjututegelastele ja muinasjutu(likkuse)le kasutatakse poplauludes, sotsiaalmeedia postitustes, filmides, reklaamides, pidulikes kõnedes, ajaleheartiklites, ilukirjanduses (nii proosas, luules), teatrietendustes, grafitis jne? Millised muinasjutud on kõige populaarsemad? Mis põhjustel on tekitatud selles kontekstis just mõtteseos muinasjutuga?

Selle teema puhul on oluline, et õpilane oskaks eristada rahvapärast muinasjuttu autoriloomingust. Vaatluse alla võib võtta ka näiteks Hans Christian Anderseni muinasjutud, kuid neid tuleks eristada rahvapärastest muinasjuttudest (rahvapärane muinasjutt on üldjuhul õnneliku lõpuga). Naksitrallide, Pipi või Harry Potteri lugusid ei loe me muinasjutu žanri kuuluvateks. Kui soovida needki analüüsi kaasata, tuleb kindlasti märkida, et tegemist ei ole rahvapäraste muinasjuttudega.

Teemale võib läheneda mitut moodi. Käsitleda võib nii ühte muinasjutumotiivi või -tegelast eri žanrides kui ka erinevat laadi viiteid muinasjuttudele ühe ja sama žanri piires. Hea on lisada pealkirjale teemat täpsustav alapealkiri. Eelpool mainitud lähenemised teemale eeldavad seda, et esimese sammuna koostatakse endale materjalikogu.

Ent on võimalik ka täiesti teistsugune teemapüstitus, mille puhul sobiks pealkirjaks pigem **Elu keset muinasjuttu** ning mis nõuab materjali kogumist intervjuude, kirjalike küsitluste või sotsiaalmeedia vaatlemise kaudu. Sellisel puhul tuleks uurida noortelt, kas neil on mõni muinasjutust pärit lemmikangelane, kelle moodi nad on tahtnud mingil eluetapil olla või kelle moodi nad on tundnud end olevat. Kuidas see neid mõjutab või mõjutab? Mis põhjusel on tekkinud side selle muinasjutukangelase või -kangelannaga? Kas selline paralleel on eluteel edasi sammumist toetanud või takistanud? Selle teema puhul sobib teiste isikute enesekuvandi käsitlemist täiendama ka autoetnograafiline lähenemine (vt peatükki „Autoetnograafiline lähenemine“ raamatust „Folkloristlikud välitööd“).

VALIK KIRJANDUST

Risto Järv. Muinasjutt. – Metsvahi, Merili; Valk, Ülo (koost.). *Regivärsist netinaljadeni. Sissejuhatus rahvaluulesse*. Koolibri 2005, lk. 49-61.

Risto Järv. Tuntud muinasjutud reklaamikunstis – Labi, Kanni (toim.). *Transmeedialised siirded*. Paar sammukest. Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat XXIX. EKM Teaduskirjastus 2016, lk 101-124. Internetis <https://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/araamat/2013/jarv.pdf>

Risto Järv. Punamütsike ja Punasokike. Muinasjutunaljadest. – Kalmre, Eda; Västrik, Ergo-Hart (toim.). *Kes kõlbab, seda kõneldakse. Pühendusteos Mall Hiimäele*. (Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 25). EKM Teaduskirjastus 2008, lk 115-142. Internetis <https://www.folklore.ee/era/pub/files/Jarv2008Punamutsike.pdf>

Meeri Ott. *Muinasjutu „Kaunitar ja koletis“ ekraniseeringud: Disney animafilmi ja mängufilmi võrdlus soolisest vaatepunktist*. Tartu ülikool: eesti ja võrdleva rahvaluule osakond 2019. Internetis https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/67018/Meeri_Ott_BA_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Heategu leiab tänu

Pärimuse järgi tasutakse heategu valdavalt heaga. Vahel avaldub pärimustekstide järgi tänu heateo eest kohe ja materiaalses vormis, näiteks võib hädas abi saanud üleloomulik olend üllatada heategijat ootamatult suure rikkusega. Teistel juhtudel võib tasu abivalmiduse eest ilmuda pikema aja jooksul, näiteks märkab heategija alles tagantjärele, et tal on elus hästi läinud, ja seostab seda kunagise heateoga. Isegi muidu rahvajuttudes halastamatuna kujutatud katkuvaim jätab ellu heategija, kes teda aitab. Ka tänapäeva inimkäitumises ja folklooris kohtame heategusid, näiteks linnamuistendis terroristist, kes annab teda aidanud inimesele tungiva soovitusel ühel kindlal ajahetkel teatud kohast eemale hoida ja hiljem selgub, et seal toimus plahvatus. Koroonaja ajal ja seoses Ukraina sõjaga sai heategude tegemine uusi suundi, näiteks kaitsti eakaid nakkuse eest neile toidukotte ukse taha viies, seoses sõjaga kogusid vabatahtlikud Ukraina jaoks vajalikke esemeid või otsisid Ukrainast põgenenutele Eestis elu- ja töökohti.

Selle teema valinud õpilasel on võimalus uurida heategude ja tänu vahekordi vanemates rahvaluuletekstides (näiteks muinasjutud, muistendid, rahvalaulud, vanasõnad). Milliseid heategusid nendes lugudes kirjeldatakse? Kes on heategijate rollis (nt teatud tüüpi inimesed, haldjad, vaimud)? Samuti on teretunud heategude analüüsimine tänapäeva maailmas. Näiteks saab õpilane küsitleda inimesi ja/või kasutada kirjalikku küsitluskava, et uurida, mida peetakse tänapäeval heateoks, kas heategude tegemine on vastajate arvates oluline ja milliseid heategusid tehakse (näiteks kellegi aitamine, vabatahtlikutöö eakatekodus või loomade varjupaigas, sõbra äraolekul tema lemmikloomade eest hoolitsemine, osalemine konnade üle tee aitamise aktsioonis või metsaistutamise talgutel)? Millised kuulnud lood on seoses heategudega meelde jäänud? Kuidas suhtutakse hädasolijate aitamiseks mõeldud annetamissaadetes ja muudesse aitamiskampaaniatesse? Kas heategude tegemine on üldse alati hea? Kuidas räägitakse enda tehtud heateost teistele? Kui varem jõudsid sellised kirjeldused rahvajuttudesse, siis kas nüüd pigem postitustena sotsiaalmeediasse? Töö jaoks võib küsitleda nii eakaaslast kui erinevaid earühmi ja tulemusi võrrelda, samuti võib vaadelda heategude kajastamist meedias. Esitatud töös ootame kirjutajalt kasutatud materjali kohta analüüsi ja arutelu, argumente oleks võimaluse korral hea toetada kirjandusviidetega.

VALIK KIRJANDUST

Reet Hiimäe. *Eesti rahvatarkused kodust, loodusest, tervisest ja suhetest*. (alaosa Ühtehoidmine tarkused, lk 169). Paradiis 2017.

Risto Järv (koost). *Metsavaimu heategu. Sada eesti muinasjuttu metsast ja meist*. Varrak 2016.

INTERNETIALLIKAD

Imemuinasjuttude antoloogia:

<https://www.folklore.ee/pubte/muina/antoloogia/imemuinasjutud.html>

Vanasõnaraamat. Alaosa „Headus ja kurjus. Hea- ja pahategude vastastikkus“:

<https://www.folklore.ee/cgi-bin/vanas1?item=H:HK>

Rahvausundi ja muistendite andmebaas Rehepapp (otsingusõna 'heategu' või 'heategija'):

<https://www.folklore.ee/rehepapp/tekst.php?show=all>

Märksõna Heategu all ilmunud meediakajastused ajalehes *Postimees*:

<https://reporter.postimees.ee/term/28302/heategu>

KUULAMIST

Reet Hiimäe usundikommentaar „Miks on nii? Abivalmidus ja tänu“:

<https://arhiiv.err.ee/vaata/miks-on-nii-abivalmidus-ja-tanu>

Friedrich Reinhold Kreutzwald, „Rohkesti tasutud heategu“ (digiraamat):

<https://www.digiraamat.ee/product/Rohkesti-tasutud-heategu-637>

Pereraadio projekt Heategu:

http://www.pereraadio.ee/uus/index.php?option=com_content&view=article&id=220:heategu&catid=21:arhiiv&Itemid=11

Õpilaskonkursi „Heategu läbi minu silmade“ 2011. aasta paremad tööd:

<https://arhiiv.err.ee/vaata/laste-lood-laste-lood-heategu-labi-minu-silmade-1>

5. Keha ja pärimus

Inimkehaga on seotud rohkelt pärimust, näiteks uskumusi ja tavasid, mis erinevatel aegadel ja erinevates kultuurides võivad suuresti varieeruda. Erisuguste ja erinevas vanuses kehadega seostatakse teatud uskumusi ja eelarvamusi. Samamoodi on intiimsed hügieeni ja seksuaalsusega seotud teemad sageli tabustatud ja neist pole kombeks avalikus ruumis kõnelda. Populaarses meditsiinikirjanduses ja pedagoogilises kirjanduses võib näha, kuidas näiteks 20. sajandi jooksulgi on palju muutunud inimkeha või seksi puudutavate teemade (seksuaalsus, homoseksuaalsus, sooline variatiivsus, menstruatsioon jne) käsitlemine.

Selle teema puhul soovitame teha intervjuusid või kasutada kirjalikke küsitluskavu. Küsitleda tasub kas eakaaslast või nii eakaaslast kui ka vanemaid inimesi. Milliseid uskumusi või eelarvamusi on nad

kuulnud seoses inimkeha, hügieeni ja seksuaalsusega? Just vanematelt inimestelt tasub uurida, kuidas nende elu jooksul on suhtumine keha ja seksuaalsusega seotud teemadesse muutunud. Teine võimalus on koostada töö kirjanduse põhjal. Mida õpetasid nõukogude Eestis välja antud populaarsed meditsiiniraamatud inimkehast, hügieenist ja seksuaalsusest? Kuidas see erineb nüüdisaegsest lähenemisest neile teemadele? Kolmas viis tööd läbi viia on internetivälitööde kaudu. Kuidas inimesed representeerivad ennast ja oma keha sotsiaalmeedias või/ja arvutimängudes? Milliseid virtuaalkeha loomise võimalusi kasutatakse? Mille poolest avatarid erinevad reaalsusest?

VALIK KIRJANDUST

Eve Annuk. Soodiskursustest Eestis nõukogude perioodil. – *Ariadne Lõng* ½, 2015, lk. 70–89.

Kristina Birk-Vellemaa. *Tütarlapsest sirus naine: seksuaalkasvatuse kogemus ja selle mõju seksuaalsele enesekehtestamisele 1971. –1981. aastatel sündinud Eesti naiste narratiivides*. Tartu Ülikool 2022. Internetis <https://dspace.ut.ee/handle/10062/82599>

Brigitta Davidjants (toim.). *Kapiuksed valla: arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest*. Eesti Gei Noored 2010. Internetis https://oef.org.ee/fileadmin/media/valjaanded/v2ljaanded/Kapiuksed_valla.pdf

Reet Hiimäe. *Armastus Eesti rahvapärimumes*. Pegasus 2015.

Andreas Kalkun. "Tütarlapsest sirus naine." Hoiatusjutud tütarlastele populaarses meditsiinikirjanduses – *Mäetagused* 34, 2006, lk. 133–148. Internetis <https://www.folklore.ee/tagused/nr34/kalkun.pdf>

Andreas Kalkun. Kas ropp ja roojane? Milleks meile ropp rahvaluule. – *Horisont* 6, 2021, lk. 52–53.

Katrin Tiidenberg. Endlike, endlike sein peal. – *Sirp*, 02.10.2015. Internetis <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/endlike-endlike-seina-peal/>

Katrin Tiidenberg. *Ihu ja hingega internetis: kuidas mõista sotsiaalmeediat?* Tallinna Ülikooli Kirjastus 2017.

Katrin Tiidenberg. Ihu internetis. On see tempel, vangla või lõbustuspark? – *Sirp*, 05.01.2018. Internetis <https://sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/ihu-internetis/>

KUULAMIST

Mari Sarve loeng seksuaaltemaatika kajastamisest eesti rahvalauludes:

<https://kultuur.postimees.ee/7161404/vaba-akadeemia-loeng-mari-sarv-kull-mina-kuulsin-kui-mind-tehti-kull-mina-tundsini-kui-taoti>

6. Kodu ja koduväline ruum

On palju tekste, milles kirjeldatakse teele asumist ja teel olemist. Teekonna kodusest ruumist teisale võib esile kutsuda argine elumuutus, aga ka mingi kriisiolukord või rituaalne situatsioon. Teekond ja selle kirjeldused toimuvad koduse ja mittekoduse keskkonna vahel, neid ühendades ja samal ajal ka eristades. Nii saab teekonnalugudest alati aimu ka piiridest. Millised tegurid moodustavad piiri kahe

olukorra või keskkonna vahel? Kuidas piire tajutakse ja ületatakse? Milline ruum on kodune ja mis selle koduseks teeb? Milline nn oma ruum kujuneb rändekogemusest? Millised sündmused ja olukorrad on ainuvõimalikud koduses ja millised koduvälises ruumis?

Selle teema puhul võiks analüüsida teekonnakirjeldusi regilauludes, näiteks mardi- ja kadrilauludes ning pulmalauludes. Teiseks pakume võimalust käsitleda kodu-kogemust mälestustes, elulugudes ja teistes tõsielujutustustes ükskõik kas trükiallikatest leitud ainese või enda tehtud intervjuude põhjal. Lisaks on oodatud teistsugused lähenemisviisid teemale.

VALIK KIRJANDUST

Tiiu Jaago. Teekonnad ja piirid - elulood piiripoetika vaatepunktist. – *Mäetagused* 65, 2016, lk. 95–116. Internetis <https://www.folklore.ee/tagused/nr65/jaago.pdf>

Tiiu Jaago. Nõukogudeaegne migratsioon ja selle ilmnemine omaelulugudes. – *Acta Historica Tallinnensia* 17 (1), 2011, lk. 140–149.

Anu Kannike. Kodu Supilinnas: etnoloogiline vaade. – *Acta Architecturae Naturalis* 2, 2016, lk. 147–162. Internetis <https://www.maastikuarhitektuur.ee/acta/article/view/39/31>.

Tiina Peil. Ühe maja elulugu – Fr. R. Kreutzwaldi 13 Tallinnas. – *Tuna* 4, 2021, lk. 43–61, Internetis <https://www.ra.ee/tuna/2021-2/tuna-4-2021/>.

Pihla Maria Siim. Üle piiri liikuvad pered: lood mobiilsusest ja paigalpüsimisest. – *Mäetagused* 56, 2014, lk. 127–154. Internetis <https://www.folklore.ee/tagused/nr56/siim.pdf>

INTERNETIALLIKAS

Eesti regilaulude andmebaas: <https://www.folklore.ee/regilaul/andmebaas/>

7. Teemaplokk *Ajast-aega, paigast paika*

Kultuuri ei talletata üksnes raamatutes ja muuseumides. Kultuur elab meie ümber ka meie tajudes ja igapäevastes mõtetes ning selles, kuidas me oma kogemustest räägime. Paiku ja rändamist mõtestav teemaplokk ootab õpilasuuri jalt pilgu suunamist tuttavale keskkonnale ning sellest väljaspoole jäävale, samuti neid kahte ala ühendavale piirile.

Üks võimalus seda teemat lahata on vaadelda **kodu ja reisimise vahet**: mis tundub oma, mis võõras, mida tuttavat võtame võõrsile kaasa ja kuidas võõrad kogemused muudavad meie tuttavaid paiku? Teine võimalus on alustada kogudes **oma vanemate ja vanavanemate mälestusi oma kodukohtadest** ja peatuda järgmistel küsimustel: millised paigad olid olulised? Miks? Millised lood nende paikadega seostuvad? Kuidas paigad on muutunud või kuidas nende kasutus on muutunud? Kuidas nad praegu neid kohti tajuvad?

Kodutunnet hoiavad ka **esemed ja asjad**, millega on seotud mälestused ja lood. Kas asjad on need, mis teevad kodust kodu? Teema eesmärgiks on uurida, kuidas esemed talletavad lugusid, mälestusi ja inimeste omavahelisi suhteid. Uurimisküsimuse püstitus jääb õpilase valida (kooliasjad, mööbliesemed või sisustuselemendid, köök, majapidamine, mälestusesemed esivanematest, kingitused, jõulud vms).

Uurimistöö teemaks võib olla ka **elamine ja viibimine välismaal, kolimine** (nt maalt linna) või kokkupuude teiste kultuuridega. Õpilane võib koguda lugusid rahvusvahelise kogemuse kohta ning uurida seda, kuidas need kogemused on kujundanud teadmisi kodu ja minule omase kohta. Eesmärgiks on avastada, kuidas kultuuris väljendatakse rändamist ning kuidas rändamine muudab ja laiendab kohalike paikade loomust ja nende tajumist. Kuidas valmistatakse ette kolimist, milliseid muutusi märgatakse? Mida tehakse uue paiga (aga ka näiteks uue kooli või töökoha) kodustamiseks? Mis on kodune, mis võõras? Mida võetakse võõrsilt koju kaasa?

Võib uurida ka, kuidas **rändamist** on kirjeldatud **rahvalauludes, muinasjuttudes ja muistendites**, analüüsida seda folklooris võrdlevalt. Kuidas kirjeldatakse üleminekuid ja piire oma ja võõra vahel muinasjuttudes ja muistendites?

Uurimistöö võib kirjutada ka **hirmsatest paikadest**. Milliseid hirmulugusid räägitakse mingitest paikadest? Millega need kohad seonduvad (kummitused, haigused, mahajäetud majad)? Kes seda infot on jaganud ja kas neid kohti on külastatud? Teemat võib laiendada, kui **võrrelda hirmsaid paiku lemmikpaikadega**. Mis siis ilmneb? Võrdluseks võib otsida vastuseid küsimustele: mis kohtades viibin meelsasti; mida seal teen, kellega koos, millised on mälestused? Mis teeb lemmikpaigast lemmiku?

Lisaks julgustame kirjutama uurimistööd **kohapärimusest**. Teema võib lahendada klassikalise kodu-uurimusliku tööna. Lisaks kirjanduses või kohalikus muuseumis talletatud materjalile võib uurimistöö aluseks võtta ka Eesti Rahvaluule Arhiivi kohapärimuse andmebaasis talletatud teateid:

http://galerii.kirmus.ee/koobas/index.php?dok_id=7&module=2&op. Õpilane võib kaasata veel teisigi huvipakkuvaid allikaid ning uurida ka klassikalise kohapärimuse raamest väljaspool asuvaid paiku. Kohapärimuse talletamine ja mõtestamine on sobilik viis oma matkaraja loomiseks kas maastikul või virtuaalkeskonnas, mis sobib projektitööks. Kuhu see viib? Mis lugudega seonduv?

VALIK KIRJANDUST

Reet Hiiemäe. Kes toidab sinivaala? – *Müürileht*, 10. mai 2021. Internetis <https://www.muurileht.ee/kes-toidab-sinivaala/>

Reet Hiiemäe. Vaimud, tulnukad ja Slenderman: üleloomulikud kogemused tänapäeva õpilaspärimuses. – *Mäetagused* 74, 2019. Internetis <https://www.folklore.ee/tagused/nr74/hiiemae.pdf>

Reet Hiiemäe. Hirmude kirjeldused tänapäeva õpilaspärimuses. – *Keel ja Kirjandus* 1/2, 2020. Internetis <https://keeljakirjandus.ee/ee/archives/26231>

Eda Kalmre. Võõraviha lõhenenud ühiskonna folklooris: kuulujutud kannibalismist sõjajärgses Tartus. – *Keel ja Kirjandus* 8, 2007, lk. 593–609.

Eda Kalmre. *Tüdruk veiniplekiga kleidis. Tänapäeva hirmu- ja õudusjutte*. 2011
Mall Hiiemäe. Sõnajalg jaaniöö. Artikleid alampeatükist “Märgid meie maastikul”. – *Sõnajalg jaaniöö*. Ilmamaa 2007, lk 363–431.

Mall Hiiemäe. *Virumaa vanad vaimujutud*. Viru Instituut. Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus 2015.

Heiki Pärdi. *Eesti argielu: teekond moodsasse maailma*. Tänapäev 2017.

Mari-Ann Remmel. Kohapärimuse mõiste, uurimislugu ja tunnusjooned. – *Muistis, koht ja pärimus II: Pärimus ja paigad*. Tartu ülikool. Ajaloo ja arheoloogia instituut 2014, lk. 13–63.

Teised Mari-Ann Remmeli artiklid ja raamatud.

Piirkonna kodu-uurimuslikud väljaanded.

Risto Järv. Muinasjutt ja turismireis. – *Keel ja Kirjandus* 8/9, 2010, lk. 628–638. Internetis <https://keeljakirjandus.ee/archive/Risto%20J%20628-638.pdf>

Pihla Maria Siim; Keiu Telve. *Minu kaks kodumaad. Laste lood elust kahe riigi vahel*. Helios 2019. Internetis: <https://www.digar.ee/viewer/en/nlib-digar:415165/355904/page/72>

Rolle Alho; Kaja Kumer-Haukanõmm (toim.). *Mobiilsus, ränne ja hargmaised kontaktid Eesti ja Soome vahel*. Siirtolaisuusinstituutti 2020. Internetis <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2020/04/j-29-isbn-978-952-7167-80-9-mobiilsus-ranne-ja-hargmaised-kontaktid-eesti-ja-soome-vahe.pdf>

Ajakirja *Mäetagused* piiride erinumber: *Mäetagused* 65, 2016. Internetis <https://folklore.ee/tagused/nr65/index.html>

INTERNETIALLIKAS

Eesti Rahva Muuseumi blogi sissekanded märksõnaga „Ajalooga asjad“, näiteks Tenno Teidearu „Parandamine ja taaskasutus – loomingulisus tarbimiskultuuris“: <https://blog.erm.ee/?p=15688>